

NAMIBIA SENIOR SECONDARY CERTIFICATE

FIRST LANGUAGE SETSWANA ORDINARY LEVEL

4110/3

PAPER 3 Literature

2 hours

Marks 60

2020

Additional Materials: Answer Book

INSTRUCTIONS AND INFORMATION TO CANDIDATES

- Write your answers in the Answer Book provided.
- Write your Centre Number, Candidate Number and Name in the spaces on the Answer Book.
- Write in dark blue or black pen.
- Do not use correction fluid.
- Answer **three** questions, **one** from Section A **Poetry**, **one** from Section B **Prose** and **one** from Section C **Drama**. Of the three answers, **one** must be an essay.
- Pay attention to spelling, punctuation and sentence structure.
- The number of marks is given in brackets [] at the end of each question or part question.

DITAELO LE TSHEDIMOSETSO GO BAITHUTI

- Kwala dikarabo mo Bukaneng e o e neetsweng.
- Kwala Nomore ya Sentera, Nomore ya Gago ya bokwadi le Maina a gago mo Bukaneng e o neetsweng.
- Dirisa pene e pududu jwa loapi kgotsa e ntsho.
- O kopiwa gore o seka wa dirisa dipene tse di phimolang fa o fositse.
- Araba dipotso **tse tharo**, e le **nngwe** mo Karolo A **Maboko**, e **nngwe** mo Karolo B **Porosa** le e le **nngwe** mo Karolo C **Terama**. Mo dikarabong tse tharo e le **nngwe** e tshwanetse e nne tlhamo.
- Tlhokomela mopeleto o o fosegileng, matshwao a puiso le popego ya dipolelo.
- Maduo a neetswe mo masakaneng [] mo bokhutlong jwa potso nngwe le e nngwe kgotsa karolo ya potso.

This document consists of **8** printed pages.

Republic of Namibia

MINISTRY OF EDUCATION, ARTS AND CULTURE

KAROLO YA A: MABOKO

Tlhopha potso e le **nngwe** go tswa mo karolo ya A.

- 1 Buisa leboko le o le neetsweng ka kelotlhoko mme o arabe dipotso ka bokgabane.

Molodi wa Setswana: M. Kelaotswe**Leuba**

Selelo sa Batswana se segolo thata.
 Pala gabedi e sita pala gangwe.
 Ngogola re ile ra oketsa phatla ka letsogo.
 Re ile ra taololela dithamo loaping,
 Rotlhe ra lela ka lentswe le le popota,
 Re ne re kua pula! Ka dipelo di tlhokofetse.

Pula! Pula! Pula! Pula!
 Pula e ne e se tumediso e le selelo.
 E ne e le kopo ya thebe seiphemelo,
 Go twe Morena bula dinkgo tsa magodimo,
 O di thulegele mono 'fatsheng'

Gore dikhutsana re tle re itumele.
 Bojang bo mele, mebala e tote.
 Dimela di tlhoge, ditshedi di kgore.
 Metsi a ele, batho re ipele.
 Lenyora le sie, Kagiso e rene.

Pula ke wena motshegetsi wa botshelo.
 O tshegeditse botshelo jwa tsotlhe ditshedi.
 Re etele ka kwano Botswana,
 Wena thebe ya botshelo twantsha mathata.
 Feta o tlhabe leuba a tlhabe setlhako.

Leuba mamba, o tsentse letsogo,
 O intshitse leruarua lekometsi.
 Le kometsang otlhe maatlametlo a lobopo.
 Matlhare a fetogile mebitlwa ditlhabi.
 Dipaka di dikile di gakegile,
 Leuba o tsene a itsetsepela.

- (a) Mmoki o neeletsana jang molaetsa wa kutlo-botlhoko mo pokong e. [4]
- (b) Mmoki o batla go re ruta eng ka dinopolo tse di latelang.
- (i) Ngogola re ile ra oketsa phatla ka letsogo. [2]
- (ii) Pala gabedi e sita pala gangwe. [2]
- (c) Ke dife ditlamorago tsa leuba tse mmoki a di neetseng mo lebokong. Neela ka ntlha tse tharo go netefatsa karabo ya gago. [6]
- (d) Ke ka tsela e fe e setlhogo sa leboko se nyalanang le diteng tsa lebokong le. [2]
- (e) Mmoki o dirisitse puo jang go bontsha kgatelelo ya leuba mo pokong e. Neela ka dikapuo o netefatse karabo ya gago. [4]

[20]**KGOTSA**

- 2 Buisa leboko le le latelang gore o tle o kgone go araba dipotso tse di fa tlase ka bokgabane.

Selelo sa Mmoki: Motlase C. D. Mogotsi

Moetapele

Ga re batle moetapele,
 Re batla moeteledipele.
 Mathulathulane ga re mo gopole,
 Mme tota re ka ikogela go e tshotšwa.
 Go noetsa mokaulengwe ga go monate,
 Mme go botoka o ka mo tshedisa noka.
 Mo tseye fela jaaka sefofu;
 A ka kgopiwa, mo otlololele seatla sa botsalano.

Matlho a rona a gogela thoteng re a lebile,
 Re a tlhaba botlhale, a suhula melomo;
 A re ene molao o o ithutile a le esi,
 Go le thata kwa didibeng,
 Morogo rona re nnetse go kgetla wa thepe.
 Batho ga re lekane re se meno,
 Ntswa ka maemo re ka lekana,
 Mme kana moennyana o pele ...

Moeteledipele re sa mo tlhoka,
 Re tlhoka mongwe a ka tla ka matute a pudulogo,
 Mme a tshwana le magosi a tlotlwa,
 E se re re kgopiwa a gadima gosele.
 Motho ke phologolo e tsentse tlhogo morokolong,
 Ka go butswa, e tla nna gale
 Re batla go tshwana le motshitshi, ra ke ra ipopa,
 Mme ra tsena tseleng ya tlhabologo ka maitemogelo.

- (a) Ke molaetsa o fe o mmoki a o tlhagisetsang bareetsi ka ga Moetapele mo lebokong le.

Karabo ya gago e nne mafoko a le **125 – 150**. [10]

- (b) Tlhalosa bokgoni jwa moeteledipele yo o siameng jaaka a tlhalositse mo pokong e. Netefatsa karabo ya gago.

Karabo ya gago e nne mafoko a le **125 – 150**. [10]

[20]

KAROLO YA B: PADI

Tlhopha potso e le **nngwe** go tswa mo karolo ya B.

- 3 Buisa nopollo e e latelang gore o tle o kgone go araba dipotso tse di fa tlase ka bokgabane.

Bogosi Kupe: D. P. Semakaleng Monyaise

“Re bolelele” Kgosi e ne e simolola go bona Tukisang sentle gonne mo dipitsong o ne a atisa go ikgogona kwa motsheo mo loobong, le mororo a sa golela mo Phiritona. Fa e bona thamo ya gagwe e le selo se le sengwe le mmele, ya itse batho ba ba e dirileng se e leng sone: batho ba e le kang go tlatsa dimpa tsa bone tse di sa tlaleng.

“Morena,” a simolola a ngotlile lentswe, kooteng a gaodisitse sengwe sa maikutlo a kgosi. “Mosimane o ke setlogolo sa me; mme ga a mpone ka sepe, le fa ke leka go mo eletsa ga a ntsee tsia. Maabane, nnyaa, e seng maabane, maloba ke ile kwa ga kgaisadiake, mmaagwe mosimane o, ke re a ye go nthusa go tsosa mokodue ka fa molapong. Fa ke botsa gore o kae, ka utlwa go twe o ile go reka bothale go tla go dira segotlo. Ka re, Nnyaa, e seng ke le gone.”

“Morena, ka be ke tla go bega.”

Obakeng o kopa gore malomaagwe a lekanyetse lekgotla bogolo jwa segotlo sa bothale. Banna ba thaakanya ditsebe, ba lemoga gore le fa mafoko a tsamaa mpadiakeke, a atamela mo ba a batlang teng. Tukisang a leba kgosi, a didimala.

“Araba,”

Monna mongwe wa lekgotla a re, “Kgotsa ga o tthalogane gore o raya jang? O raya jaana: gore ke go tloga fa, go fitlha kae? Mo setlhareng sele ... mo lentsweng lele ... kgotsa kae? O raya jalo.”

A lemoga gore di tsenya tlhako ngabeng. Ba gakologelwa gore o tswa Magogong ... ba tlhanoga. Rre mongwe a ema a thwanya ditlhogo tsa mafoko, a bolela gore ditiro tsa bone di eme, le ditiro tsa morafe di eme; ba ka se tlhole nageng ka ntlha ya kgetse e potlana jaana. Mafoko a mo pepeneneng: mosimane o bopelwa kgomo ya mmopa. A eletsa lekgotla go roma mongwe ka bonako go bona fa go ntse jaaka rre Metsing a bone. Mme tota go ne go ka nna molemo fa rre Metsing a ka tsamaa le morongwa go mo kaetsa felo fao. Bangwe ba ithaya ba re Tukisang o tla lemoga phatla e o ka tshemaang ka yone.

Kgosi ya digela mafoko, “Bakwena, rre Metsing o re bileditse mafoko a magatwe; jaanong ka a re tlhodisitse fa motshegare otlhe, ga ke itse gore o apeile eng. Kana o ikatlotse a re ke ene mogami mo mafokong a, rona re bakotedi fela; le fa e kete re kotela magogorwana. Rra, o jesang balalediwa ba gago?”

Lekgotla la duma.

“Senkang namanyane mo dinamanyaneng tsa ga rre Metsing lo digele lorole.”

Mo mosong banna ba phuthegela kwa kgotla go leta barongwa. Ka nako ya di bolola ba lootsa boswadi, matlho a le mo tseleng ya moraka wa ga Tukisang. Ga fitlha nako ya di tlwaela mafulo. Ba fela pelo.

Ka sethoboloko rre Serokolo a eletsa kgosi go ntsha barongwa ba bane go tsamaya le Tukisang go bona kwa ba ntlha ba feletseng teng.

Ba tlhaga ka ditlhare go bona lelakabe la kgabo ya molelo le latswa magodimo. A ema motsotso ... e mebedi ... e meraro ... a itse gore ba ka se gotse molelo o o kalo , a tloga ka lobelo. A fitlha fa molelong, a kabakanya gangwe fela, a itatlhela mo go one, a fata magalo ka dinala, a bitsa bomorwae gantsintsi.

- (a) Mokwadi o leka go re ruta eng ka dikgotlhang tse di tlhagelelang mo nopolong e? Neela karabo ya gago mabaka a le mabedi o bo o netefatse le lenngwe le lenngwe. [4]
- (b) Mokwadi o bontsha jang mokgwa wa ga Tukisang mo nopolong e? Neela karabo ya gago mabaka a mabedi. [4]
- (c) Ke eng se se supang fa batlapitsong kwa kgotlheng ba sa itumela jaaka Tukisang a pateleditse setlogolo sa gagwe. Neela karabo ya gago mabaka. [2]
- (d) Mokwadi o dirisitse jang ditiragalo mo nopolong e, go senolela babuisi molaetsa. Neela karabo ya gago mabaka. [10]
- [20]

KGOTSA

4 Baswabile: Rremogolo Motlhaping

A o dumalana le mokwadi gore Mahokojwe o ne a swabile go feta ka a sa bona se a neng a se batla. Netefatsa dintlha tsa gago ka mabaka go tswa mo temeng.

Karabo ya gago e nne le mafoko a a magareng ga **250 – 300**. [20]

KAROLO YA C: TERAMA

Tlhopha potso e le **nngwe** go tswa mo karolo ya C.

5 Buisa nopollo ka kelotlhoko gore o tle o kgone go araba dipotso ka bokgabane.

Nko ya kgomo: T. L. Tsambo

Senk: (O tla fa go bona)
Selepe, ke batla go bua le Marumo,
Gonne ya me puo ga e go ame.

Marumo: Molekane, o se kuke dinao wa ntshia,
Le nna a me mafoko, makhutshwane.
(O leba Senkepeng)
Ke reeditse ka tsoopedi.

Senk: Fa o k a bo o le ntswa.
O ka bo o tsokotsa mogatla.
Go bona baopedi ba me ba ntswa.
Wena ba go tlotlomatsa, ba go baya magetla.

Marumo: Rra, nka se go rute se o se itseng.
Bana ba tshwaragane le go ipaakanyetsa ditlhatlhobo,
E se re gongwe ba nnela go akabala.
Ba ingwaya ditlhogo fa ba kwala ditlhatlhobo

Senk: Ga re ithute ditlhatlhobo ka wena boruthwe,
Ke wena fela o iphatlhang ka lofofa.
O iphetotse nko sesiramatlho go bona molomo.
Le ke dira ya me tiro ga ke bone tema.

Marumo: Kgori e bona lee lerapo ga e le bone.
O ka se gabalale monate wa lenyalo.
Gonne o godisa la gago leina.
La sekolo o le gataka ka dinao.

Senk: O itse eng ka leina la sekolo?
Mosimane se lelele go disa nako e sa ntse e tla.
O sa le kwa morago jaaka marago go nkgalema.
Le mafoko o a rune ditlhokwa pele o a ntebisa.
Fa o sa batle go sulafalelwa ke tiro.
Mo ngwageng o re o lebileng ka a mahibidu.

Marumo: Ga ke borutwe ke motho.
Le bogokgo jwa sekolo se bo nja ditshenko.

Senk: Ha-ha-ha-ha!
 Motho wa mofuta mang yo o seng botho
 Yo o palelwang ke go itumela le mongwe – ka-ena.
 Yo o nyatsang dintle tse di direlwang ba bangwe.
 Yo o imetsang bana joko ya dibuka ba sa ikhutse.
 Yo o katisang tshaloganyo, mmele a o lesa go bola?
 Le dikgomo di golegilwe di a gololwa.
 Di thantshe mesifa di kgwe mowa

Marumo: A leitlho le le nyatsang bontle jwa thuto.
 Le le tlhokang tebelelopele ya thuto ya ngwana.
 Le le felelang fela fa molebong wa nko.
 Le lebile fela mpa go gompala.
 Le gongwe ke manong a loapi.
 Le tlogele mong e le sefoku mo moweng.

Senk: O lenyatso le le tshabisang kgala.
 Ngwaga o o tlang, go tla tswela mpaananeng.
 Gore kgeleswa e e bolawang ka motswaiso ke mang
 (O bua a tsamaya)
 Re tla bona
 Nko ya kgomo ...

- (a) Tlhalosa diane tse di latelang jaaka di dirisitswe mo nopolong Tshegetsatsa karabo ya gago.
- (i) “Kgori e bona lee lerapo ga e le bone.” [2]
- (ii) “Kgeleswa e e bolawang ka motswaiso ke mang.” [2]
- (b) Sekaseka karolo e seane “Nko ya kgomo” e se tshamekang go senola morero mo nopolong e. Tshegetsatsa karabo ya gago. [2]
- (c) Moterama o dirisitse segalo sa ga Senkepeng jang go re supegetsatsa maikutlo a gagwe ka Marumo? Neela dintlha di le pedi go tshegetsatsa karabo ya gago. [4]
- (d) Neela dintlha di le pedi ka semelo sa ga Marumo le Senkepeng jaaka di supegile mo nopolong e. Tshegetsatsa karabo ya gago ka lebaka. [8]
- (e) Moterama o dirisitse ditiragalo jang mo nopolong e, go senola molaetsa go babogedi? [2]
- [20]

KGOTSA

6 Dintshontsho tsa Lorato: L. D. Raditladi

Mokwadi o dirisitse ditiragalo jang mo bukeng ya Dintshontsho tsa Lorato go isa molaetsa o mo setlhogong se kwa babading.

Karabo ya gago e nne mafoko a a magareng ga **250 – 300**. [20]